

विजु सृत्तौ तं परं सकं मेट् । विलति अनेकीत् ।
 विलज्ज पुं वि+ज्ज-कच् । विजययुक्ते अमरः ।
 विलज्जण लि० विजिह्वं लज्जणमस्य प्रा० व० । विभिज्जे जटा०
 २ विशेषणयुक्तं च । निष्प्रयोजनस्थितौ च न० भाप्रिः
 ३ दानार्थं कल्पितकाञ्चनपुरुषमूर्तिं युतयथाभेदे स्त्री ।
 “अगोचान्तात् द्वितीयेऽङ्गि यथा दद्यात् विलज्जणाम् ।
 काञ्चनं पुरुषं तद्वत् फलपुष्पसमन्वितम् । संपूज्य द्विज-
 दास्यन् नानास्तरणभूषणैः” पु० त० अत्थपु० ।
 विलम्ब लि० विशेषेण लम्बं लम्बज-क्तं तस्य नः लज्ज मः ।
 १ संलम्बे मेदि० । “मध्येन सा मेदि विलम्बमध्या” कुमा०
 २ मध्यभागे हेमच० । ३ कटौ अमरः । ४ उदितमेवादि
 राशौ च न० “गोचरे वा विलम्बे वा” इति व्योतिषम् ।
 विलम्ब पुं वि+लवि-कच् । विलम्बने अथोच्चत्वे प्रतीक्षणीय
 काले २ प्रभवादिषु “तस्मैः पार्श्वे चैव अविभूतमिदं
 जनत् । अथौ भवति सामान्यो विलम्बे तु भयं महत्”
 व्यो० त० उक्तलक्षणे वर्णभेदे ।
 विनश्यति लि० वि+लवि-क्त । १ अथोच्चे, २ मन्दे च
 विलम्बने कण्ठकरचरणादयः प्रत्येकं प्रदर्शनाय स्वरवि-
 शेषज्ञानाय वा युक्त आधारे क्त । मध्यकालेन परिच्छेद्यो
 १ मन्त्रे ४ गीते च । ५ विलम्बयुते लि० । तत्र वेदपाठे काव-
 भेदे विलम्बवृत्तिः साञ्जोक्त्या यथा “द्रुतामध्यमने वृत्तिं
 प्रयोगार्थं तु मध्यमाम् । शिष्टाणां सुपरोधार्थं विल-
 म्बितां सताचरेत्” ।
 विलम्ब पुं वि+लभ-कच् सुम् । अतिदाने अमरः ।
 विलय पुं वि+ली-कच् । १ प्रलये शब्दः २ नाशे च ।
 विलसा स्त्री वि+लस-कच् । चेतवतायाम् रत्नना० ।
 विलाप पुं वि+लप-कच् । परिदेवनोक्तौ अमरः ।
 विलास पुं वि+लस-कच् । “तत्कालिको विशेषस्तु विहा-
 वोऽङ्गक्रियादिषु” इत्युक्ते १ स्त्रीणां शृङ्गारचेष्टाविशेषे
 २ दीप्तौ च । “नतिस्थानासनादीनां सुखनेत्रादिकर्मणाम् ।
 विशेषस्तु विहासः स्थादिष्टसन्दर्भनादिना” उक्ते स्त्रीणां
 १ शिकमाभेदे सा० द० “यद्वर्णं तदभेदेन स्वरूपेण वि-
 राजते । धाक्यादिभिरन्यादकं च तदेकात्मरूपकः । स
 विलासः स्वांश इति धत्ते भेदद्वयं पुनः । स्वरूपमन्याकार
 यत्तस्य भाति विलासतः । पाथेयात्ममं यत्तत्रा स
 विहासो निगद्यते” ४ भागवतादृतोक्ते पदार्थे
 विलासिका स्त्री उपरूपकरूपे नाटिकाभेदे “शृङ्गारवज्ज-
 लैकाङ्गा दयवासाङ्गयुता । विदूषकविटाभ्याञ्च

घोठमर्देन भूषिता । हीना गर्भविषमार्थां सन्निभ्य
 हीननावका । अल्पवृत्ता सुनेपथ्या विस्वाता सा वि-
 लासिका” सा० द० ६ प० ।

विलासिनी स्त्री० विहासोऽप्यस्या भूम्ना इति लोप ।
 १ नाय्यां राजनि० । २ वेद्यायां भरणिः । ३ भोगयति
 लि० । ४ सपे ५ लक्षणे ६ ज्ञौ च पु० मेदि० ७ चन्द्रे दण्डे,
 ८ महादेवे पु० शब्दः । [२ विजिह्वे ३ नटे च ।
 विलीन लि० वि+ली-क्त । १ प्राप्तावस्थोभावे वृतादौ, अमरः ।
 विलेपन न० विविधतः ३ नेन करणे ल्युट् । गालानुलेपनइव
 १ पिष्ट २ हटे वा चन्दनजुषादौ । कर्मणि ल्युट्,
 लीप् । ३ यवाङ्गां ४ सुनेपायां जिवाञ्च स्त्री० मेदि० ।

विलेप्य पुं वि+लिप-यत् । १ यवाङ्गाम् शब्दः । २ वि-
 लेपनीये लि० ।

विलीचन न० वि+लुच-करणे ल्युट् । १ नेले जटा० भावे
 ल्युट् । २ दर्शने । [उते लि० ।

विलोडित न० वि+लोड-क्त । १ तक्ते राजनि० । २ खासो-
 विलोम लि० विगतं लोम यत् कश्चम० । १ विपरीते
 हेमच० २ खरचट्टके न० ३ सपे ४ शृङ्गुरे पुं स्त्री० स्त्रियां
 लीप् ५ वरणे च पु० मेदि० । ६ व्यस्तत्वे राशिच-
 फलशापके क्रियाभेदे “व्यस्तविधिर्विचोमे” लोका० ।
 ७ व्युत्क्रमान्विते यथा अकारादिहकारान्तवर्णानां व्युत्
 क्रमेण हकाराद्यकारान्ततया लपः । सप्रसूतीप्रयोगनेदे
 मार्कण्डेय उवाचेत्यादिकस्य भाषाभिर्विहिता मत्तुरित्यन्तस्य
 सामान्यस्य व्युत्क्रमेण पाठः ।

विलोमकर्मणं कर्म० । विपरीतकर्मणि “लेदं गुणं गुणं
 लेदं वगैः सत्त्वं पदं कतिम् । कृष्णं सत्त्वं कृष्णं कृष्णं
 दुष्टे राशिप्रसिद्धे” लोका० उक्ते व्युत्क्रामेभ्यो न-
 ज्ञानार्थं क्रियाभेदे ।

विलोमजिह्व पुं स्त्री० विलोमा विपरीता जिह्वा यस्य । मजे
 लिङ्गाऽक्षियां लीप् । तस्य तथात्वकथा भा० आहु० ८ प०
 यथा “इत्युक्ता तांस्ततो देवाः पुनरेव मर्ह्यमिषाम् । परी-
 युज्वलनस्थार्थं न चाविन्दन् कृतागमम् । अथ तान्
 हिरदः कञित् सुमेन्द्रहिरदोपमः । अथ यस्मिन् अग्नि-
 रित्येवमाह देवान् भूतहृह ! । यथाप च्चलनः समान्
 हिरदान् कोऽभूत्कृतः । प्रतीपा भवतां जिह्वा भवि-
 मीति अगूहह !” ।

विलोमवर्ण पुं विलोमजः अल्पवृत्ततया व्युत्क्रमजो
 वर्णः । प्रतिकोमज्जाते उत्तमक्षियाचक्षवर्णं कृतिने